

Van de redactie

Al eerder heeft de redactie aangekondigd de volgende editie die in het najaar verschijnt te willen wijden aan het feit dat het 100 jaar geleden is dat de toren van de kerk is ingestort. Daarom herhalen wij ons verzoek; heeft u nog herinneringen aan deze gebeurtenis, kent u liedjes of heeft u andere informatie rond deze gebeurtenis, geeft u het aan ons door. Kopie voor het 'torenummer' graag vóór 1 september a.s.

De redactie kan de historische juistheid van de inhoud van de artikelen niet in alle gevallen controleren, Eventuele onjuistheden zijn voor rekening van de auteur.

Van de bestuurstafel

Cursus

De heemkundekring "Dye van Best" laat weten dat ze bij voldoende deelname een cursus 'oud schrift' (paleografie) wil starten. Hierbij zijn leden van de omringende heemkunde kringen ook van harte welkom, dus ook van onze kring. De cursus beoogt het leren lezen en ontleden van oude handgeschreven documenten en aktes, veelal vanaf de middeleeuwen. De cursus is gepland in de maand november en zal gehouden worden in de kelder van het Zalencentrum Prinsenhof te Best. Ze zal gegeven worden door Bert de Wit en de cursusduur is bepaald op tien lessen van elk twee uur. De exacte aanvangsdatum en tijd van de cursus (overdag of 's avonds) zullen in nader overleg met de belangstellenden worden vastgesteld. De kosten bedragen € 15,-, inclusief een kopje koffie en studiemateriaal. Graag aanmelden voor 1 oktober 2004 bij Bert de Wit, Prinses Beatrixlaan 108, 5684 GM te Best. Telefoon 0499-372072.

Evenementencommissie

Wilma Gerhards heeft zich teruggetrokken als lid van de evenementencommissie.

De twee overgebleven leden, José Smits en Alda van de Ven, zullen zelf op zoek gaan naar een geschikte opvolger of opvolgster.

Heemkamer

Ondertussen zijn we nog steeds (al ongeveer vijftig jaar) op zoek naar een eigen 'heemkamer'. Een locatie waar we onze archieven, al onze heemkundige infonatie, publicaties, heemkundige voorwerpen, resultaten van heemkundige activiteiten enz. die we in de loop der jaren uitgezocht, verzameld en bewaard hebben onder kunnen brengen, op zodanige wijze dat ze voor onze leden te bezichtigen en te bestuderen zijn. Een locatie ook waar de liefhebbers enkele keren per week bijeen kunnen komen om informatie op te doen of gedachten en heemkundige kennis uit kunnen wisselen. En daarin zijn we nog steeds niet geslaagd. Daarom; weet iemand van de leden zo'n locatie of heeft iemand een suggestie, dan houdt het bestuur zich aanbevolen.

Leden

Als nieuwe leden hebben zich aangemeld:

Simon v. d. Steen uit de Gasthuisstraat

Nicoline v. Tiggelen uit de Snellaertsstraat.

Wij heten deze nieuwe leden van harte welkom.

Programma

Het voorlopige programma voor de rest van het jaar ziet er als volgt uit:

4 september	fietstocht
21 oktober	Han Smits heeft het initiatief genomen oude Oirschotse filmbeelden nieuw leven in te blazen. Een DVD-presentatie van door hem geselecteerde filmfragmenten zal hij op deze avond presenteren.
18 november	'De Natuur als Leidraad'. Een lezing over sagen en legenden door Rinie Kersten.
16 december	'Nu Sijt Wellecome...'. Een kerstvoordracht met beeld en geluid door Erik Kolen, bekend van Omroep Brabant.

Eigen Aardigheidje

Op 8-4-1819 komt er een vraag van de Staatsraad uit Den Haag of de gemeente Oirschot, nu de Oirschotse katholieke parochies hun kerken weer terug hebben, wel het onderhoud van de 3 Oirschotse torens op zich wil nemen. De gemeente wil wel, als de torens eerst gerepareerd worden.

In 1826 blijkt dat een bedrag van f 12000,-, door het Domein gegeven voor restauratie van de Petrustoren, nooit in de gemeentekas is gestort en dus ook niet aan de toren is besteed. Daardoor is de toren in slechte staat. Dit wanbestuur vindt plaats onder het regime van burgemeester Steyvers.

De kleine studiereis op 1 mei 2004

Ik ben altijd benieuwd wat de activiteitencommissie weer voor ons, leden, heeft bedacht om naar toe te gaan. Het was een beste keuze en daarom 'Kleine Excursie' met hoofdletters.

Ik heb de deelnemers niet geteld ($\pm 40?$), het weer was prettig en de stemming opperbest. Rond 14.00 u. verzamelde zich een groep geïnteresseerden bij de molen in Hilvarenbeek voor bezoek aan museum 'de Dorpsdokter'. We hebben er van genoten. Wat kon die man het goed vertellen, soms dacht ik dat hij het spijtig vindt dat die tijd tot het verleden behoort. Hij zou best doktertje hebben willen spelen... ..

Je komt binnen en dan zie je al die attributen die dateren uit de tijd van 1800-1850 en later, een tijd helemaal nog niet zo lang geleden, een tijd waarin o.a. de hamer, de tang en de zaag nog op de gereedschapslijst van de dokter stonden. Wat ook tot het gereedschap behoorde, aldus onze verteller, was het gebed. Veel bidden om de kwaal of de ziekte te genezen en als de genezing had plaatsgevonden een exvoto laten maken van bijenwas of als je het kon betalen van zilver. Deze exvoto was een miniatuur van een been of hand of arm, het deel van het lichaam waarin het ongemak had gezeten. We kennen ze denk ik wel allemaal. Je ziet ze in de Sint Jan van Den Bosch, maar ook in de Maria kapel in Veldhoven. Zilveren harten hangen er ook wel eens. Dat zal wel van gelovigen geweest zijn met veel liefdesverdriet. Had het bidden niet geholpen dan toog men naar de kruidendokter en of de kwakzalver. Menig kruid werd voorgeschreven, geslikt of er een papje van gemaakt om er de eventuele wond mee te behandelen. En niet altijd ten onrechte. Dan kwam de dokter in beeld. Je bezocht hem of riep hem voor huisbezoek tot ver in de afgelegen boerderij. Te paard of in de sjees bezocht hij de patiënt.

Polsvoelen, piskijken en dan ook nog van 'het nat' proeven, was heel gebruikelijk. De kleur van de urine kon een indicatie geven van de kwaal en aan de smaak kon suikerziekte worden geconstateerd. Een pilsje zal daarna wel welkom geweest zijn, denk ik. 'We hebben geleerd dat er evenwicht moet zijn tussen 4 lichaamssappen', aldus onze verteller. Anders ben je ziek. Tot deze sappen behoren: bloed, slijm, gele gal en zwarte gal. Hoe dat evenwicht werd vastgesteld, is me ontgaan, maar wel weet ik dat er veel met bloed werd gegoocheld. Aderlaten en daarbij het mes hanteren, een blokje met daarin een aantal scherpe mesjes op je huid drukken, vacuüm trekken met een klein glazen stolpje of bloedzuigers het werk laten doen. Het kwam allemaal voor.

Ik werd er zowat onpasselijk van. En dan hebben we het nog niet eens gehad over de barbier die ook wel chirurgijn kon zijn. Kunt u het zich voorstellen: Piet Bogmans als chirurgijn? Het 'mes' heeft hij altijd goed kunnen hanteren. Dan komen we aan het hoofdstuk: ongevallen, bijvoorbeeld het verbrijzeld been. Met vleesmes, botzaag, afuindband, met hamer of jeneverfles toog de dokter te werk. Helemaal mooi werd het verhaal, toen onze verteller het had over gedeeltelijke wurging om de patiënt tijdelijk het bewustzijn te ontnemen. Toen kwam de Tweede W.O. en die is er de aanleiding toe geweest dat er op het gebied van de medische wetenschap, veel werd verbeterd, o.a. door de uitvinding van peniciline. Gelukkig kreeg onze verteller nog wat extra tijd van onze commissie om zijn verhaal nog verder te voltooien. Ik geloof echter dat hij na een dag praten nog niet is uitverteld. En zo pakte hij nog meer 'werktuigen' uit zijn vitrinekasten. Zoals het metalen pijpje dat in de hals in de luchtpijp werd bevestigd bij ernstige difterie. De polsteller die op een zandloper leek. De ronde voorhoofdspiegel met kijkgaatje waardoor de dokter je goed kon onderzoeken. De metalen vingerbeschermer om geen 'bijtwond' op te lopen wanneer meneer de dokter diep in de kindermond moest kijken.

En hoe komen we nou aan de uitdrukking: 'het oor te luisteren leggen'? Die uitdrukking hebben we te danken aan dove opa, die een oorstuk in zijn oor deed waaraan een flexibele dunne holle buis met 'toeter' aan het einde. Als hij, in zijn luie stoel gezeten, deze op tafel legde kon hij op enige afstand horen wat verteld werd; hij legde zijn oor te luisteren. Tangen, narcosekapjes, klyasma's en zelfs een breukband passeerden nog de revue. Ook de medicijnkast met flesjes en pillendraaiers en zelfs de 'vergulde' pil werden niet vergeten. Kunt u zich voorstellen dat wij geheel "bijgewerkt" en voldaan dit unieke museum verlieten? Hartelijk dank aan de conservator.

Dit was nog slechts het eerste deel van onze kleine excursie. Met wat hierna volgt, ben, ik sneller uitverteld. Om al onze emoties te verwerken pauzeerden we hierna in herberg Sint Petrus. Een fraaie gelegenheid om wat te eten of te drinken. Voor ons werd het een natje met een Mariakoekje. Dat laatste was een sympathiek gebaar van onze commissie vanwege het begin van de Meimaand.

Toen stond nog een excursie in de kerk Sint Petrus op het programma. Twee enthousiaste gidsen stonden ons op te wachten. De groep werd in tweeën gedeeld en we waren een en al oor naar wat werd verteld. De Sint Petruskerk dateert uit de jaren 1400 / 1500, maar het is niet bekend wanneer de huidige kerk precies is gebouwd. Ook de bouwmeester is niet bekend, men vermoedt het geslacht Keldermans uit Mechelen. Eigenlijk is van de geschiedenis weinig vaststaand. In vergelijking met verwante torens, zoals die van Oirschot, moet de kerk van Hilvarenbeek iets ouder zijn.

De spits van de toren is weer een ander verhaal. Deze werd gebouwd tussen 1618 en 1621.

Waarschijnlijk is het het werk van Simon van der Bilt, een meestertimmerman uit 's-Hertogenbosch. Deze spits met torenhaan is 34,50 meter. Met het daaronder staande torenlichaam is de toren dus 74,50 m. hoog. Spitsen, die op die van Hilvarenbeek lijken, zijn te zien in de Belgische plaatsen Hoogstraten en Aarschot. Natuurlijk gaan we ook de toren in. Hoeveel treden het zijn, weet ik niet meer, maar veel. Eerst komen we in een mooie vergaderkamer versierd met fraaie schilderijen die gedeelten van het leven uitbeelden. Een etage hoger treffen we een viertal nagebouwde houten torens, van een paar meter hoog, die naast de Hilvarenbeekse toren die van de omliggende dorpen uitbeelden. Hoger stijgen we en zo bereiken we door de smalle trap het mechanisch uurwerk, het carillon, de luidklokken en de 'Johanna van Brabantklok'.

Iedereen zal het ennee eens zijn, de kerk heeft een fraai interieur. Het valt op dat er nog koorbanken in staan. Zij dateren uit de tijd van rond 1620 en zijn in renaissance stijl. Ook de rijkversierde preekstoel uit 1628 valt op. Twee mooie koperen kroonluchters hangen aan het plafondgewelf. Zij zijn 17e eeuws, zoals ook de godslamp. In het middenschip valt mij het houten tongewelf op en ik denk onwillekeurig aan het Oirschotse Boterkerkje. De beelden aan pilaren van het middenschip vind ik fraai, bijzonder de zachte kleuren bevallen me goed. Dit weer in tegenstelling tot de kruisweg. Deze bestaat uit een 'moderne' versie schilderijen die mij niet aanspreekt. Ik kijk ook altijd graag naar het orgel. En ook dit instrument vind ik een sieraad voor de kerk. Het dateert uit 1843 en werd gebouwd door de Hilvarenbeekse orgelbouwer van Hirtum. Al met al is de huidige Sint.Petruskerk, zoals vaak in deze streek voorkomt, gebouwd volgens de traditie van de Kempische gotiek. Ook deze kerk heeft een geschiedenis. Gevonden restanten duiden op het bestaan van een eerdere kerk. Deze vermoedelijk eerste stenen kerk dateert uit de 10e of 11e eeuw. Vanaf 1155 is de kerk bekend als kapittelkerk. Ook weet men dat er in 1448 en 1615 brand heeft gewoed. De schade werd hersteld, maar toen volgde een nieuwe ramp: in 1636 moest de kerk voor de katholieken worden gesloten als gevolg van een bevel van de Staatse troepen die Den Bosch hadden ingenomen. De kerk mocht nu nog uitsluitend voor de protestantse eredienst worden gebruikt. Pas in 1799 kwam de kerk weer in het bezit van de katholieken.

Wat later dan in het programma was aangegeven, vertrekken we naar Oirschot. We hebben er zin in. We gaan aan de koffietafel van hotel 'de Kroon'. Na zo'n middag valt nog heel wat na te praten en dat doen we dan ook, waarbij we tussendoor van lekkere soep, een flinke kroket en van een welvoorzien broodmaaltijd genieten.

Een gewaardeerd idee, vond ik het, dat we de maaltijd begonnen met een Marialied: 'gekomen is uw lieve mei' en dat we na het sluitingswoord van onze voorzitter Sjaak, werden verrast met een zakje zaad voor madeliefjes door onze activiteitencommissie. Deze gift van meizoentjes vormde een "ontroerend" afscheid van een zeer geslaagde 'KLEINE EXCURSIE' met hoofdletters.

Prits Wijn.

Anthony Somers

Deze keer wil ik weer een markante persoonlijkheid uit oud Oirschot onder de loep nemen. Het betreft Anthony Somers, in het dagelijks leven Toon Somers genoemd. Hij werd op 20 april 1834 in Oirschot geboren. Zijn vader was Henricus Carel Somers, van geboorte een Belg, en zijn moeder, Johanna Christina Goossens, kwam uit Deume.

Anthony is altijd ongehuwd gebleven en was eigenaar en bewoner van bondshotel, pension en bierbrouwerij 'de Zwaan' aan de markt in ons dorp. Hij was op de eerste plaats als zakenman een geziene persoonlijkheid, maar bovenal een doorzetter. Toon was bekend tot over de landsgrenzen. Van heinde en verre kwam men dan ook naar zijn etablissement.

Iets wat mij persoonlijk erg raakt: mijn grootvader Comelis van de Loo (1841-1903) reed er de 'bierkaar' en ook de panier (rijtuig) als persoonlijke stalknecht van de pensionhouder. De remise (stalling) van Toon's rijtuigen was in het

nog bestaande gebouw Molenstraat 14, waar nu Dré Assouw woont. Er werd ook ooit gereden naar de theetuin, waar nu Sancta Barbara haar gildentuin heeft. Toon had dan hoog bezoek en er werden in de zomer buiten drankjes geserveerd. Tevens werd er veel op en neer gewandeld van de Markt naar de theetuin en omgekeerd. Er was ittners nog geen Wilhelminakanaal.

Keer ik terug naar de hoofdlijn. Anthony Somers was een vurig leider van harmonie Arti et Amicitiae. Hij was dirigent vanaf 1868 tot aan zijn dood in 1916. Jarenlang is hij de harmonie voorgegaan. Hij kon de harmonie niet missen, maar andersom was dat ook het geval. De harmonie had hem hoog in het vaandel, zelfs na zijn dood. Dat bewijst een verslagje dat ik vond van de viering van het 75-jarig bestaan van Arti et Amicitiae. Dat bericht neem ik letterlijk over:

"\Vegens de oorlog 1914-1918 kon het 75-jarig bestaan van onze Harmonie eerst in 1920 gevierd worden. Dat hebben ze dan ook op grootse wijze gedaan. Op Zaterdagavond 6 uur had de feestelijke ontvangst plaats der Harmonie Musis Sacrum uit Voensel aan de kom van de Gemeente. De eerste tocht was naar het graf van den oud-Directeur, wijlen den Heer Anthony Somers. De Heer J.J. Beliëu, president der feestvierende vereniging te Oirschot nam aldaar vervolgens het woord om woorden van Hulde en Dank te spreken, boven de assche van hem, die eens de groote stuwkracht was van de Oirschotse Harmonie 'Arti et Amicitiae' en die talloze jaren zijn beste krachten als directeur had gegeven. Naar wat spreker zegt: 'Meermalen togen wij met treurmuziek naar dezen doden-akker om een lid naar zijn laatste rustplaats te brengen. Zoo ook vier jaar geleden, bij milde voorjaarszon, in Februari, om hem de laatste eer te bewijzen, die jaren lang aan het hoofd heeft gestaan van de nu feestvierende Vereniging. Nu staan we hier met een gevoel van verering en dankbaarheid. Oom Toon, in onze harten hebt ge een monument opgericht, dat onverwoestbaar is. Ware uw geest niet in ons blijven voortleven, dan zouden wij ook nu niet in staat zijn het 75-jarig bestaan van 'Arti et Amicitiae' te herdenken. Nu dus geen jammerklachten, nu past het ons onder feestgeschal dezen krans neder te leggen op Uw graf, als een bewijs van Hulde en Dankbaarheid".

Onder opgewekte marsmuziek vertrok de stoet van de dodenakker om zich te begeven naar het feestterrein (Markt) waar de reeks van concerten werd geopend door 'Arti et Amicitiae'. Hierna werd een concert aangeboden door 'Musis Sacrum'. Het bestond uit negen nummers o.l.v. dirigent P. Geubel. Op dit festival waren verder aanwezig de Harmoniën Geldrop, Moergestel, Loon op Zand, Bladel, Hooge Mierde, Hoogeloon, Hilvarenbeek, Vessem en slotconcert door Eugène Goulmy en Baar uit 's-Hertogenbosch. De Feestelijkheden hebben drie dagen geduurd".

Tot zover het bericht. Anthony was dus zeer geliefd en een man van gezag in Oirschot. Tevens was hij erg bemiddeld, wat blijkt uit een verhaal dat jaren in ons dorp de ronde deed, namelijk het volgende: Knilliske van Haaren (de vader van Janus van Haaren, die later zijn bedrijf verkocht heeft aan G.Elshof) dreef café De Beurs, inclusief winkel en stalhouderij. Op zekere dag beurde Knilliske op de eiermijn een briefje van duizend gulden. Dat gaf moeilijkheden. De directeur van het postkantoor en de ontvanger van de belastingen konden het niet wisselen. Na een onrustige nacht met het briefje onder zijn hoofdkussen trok Knilliske de stoute schoenen aan en zijn zondagse pak. Hij toog naar 'mijnheer Somers', de voorname eigenaar van De Zwaan, een der meest gerenommeerde zaken van Brabant. Mijnheer Toon Somers droeg vaak een streepjesbroek en geel vest met een indrukwekkende gouden horlogeketting erop. Wat schuchter vertelde Knilliske zijn probleem en kreeg van Toon met een breed gebaar ten antwoord: "Hoe wilt ge 't hebben? In papier of in zilver?"

Theo van de Loo

Eigen Aardigheidje

Wist u dat wij zeer kortstondig een bedrijfje binnen onze gemeentegrenzen hebben gehad, waar sigaren gemaakt werden? Een filiaal zou het worden van de firma Winermans, sigarenfabrikanten te Duizel. Op 24-12-1913 geeft de gemeenteraad haar goedkeuring aan de verhuur van een daarvoor bestemde locatie. Op 28-1-1914 wordt de akte opgemaakt waarin wordt vermeld dat burgemeester Breton van Lith en Justinus Nuyens, als vertegenwoordigers van B en W verklaren aan de firma J.J. Wintermans, sigarenfabrikanten te Duizel, te verhuren: het lokaal voorheen gebruikt ten dienste van het voorbereidend militair onderricht. Dit is naar alle waarschijnlijkheid het gebouwtje in de Dekanijstraat dat hier tijdelijk gebruikt wordt als openbare school, als distributiegebouw, als bibliotheek enz. De huurprijs is f 50,- per jaar, de huur gaat in op 5 januari en geldt voor één jaar, maar kan telkens verlengd worden.

Het katholieke thuisfront

Indonesie viert zijn onafhankelijkheid op 17 augustus, de dag waarop Soekarno de onafhankelijke Republiek Indonesië uitriep.

Nederland droeg evenwel pas op 27 december 1949 de soevereiniteit over aan de Verenigde Staten van Indonesië. De jaren tussen de onafhankelijkheidsverklaring en de soevereiniteitsoverdracht waren een periode van strijd en moeizame onderhandelingen. In die periode werden zo'n 130.000 mannen naar Nederlands-Indië gestuurd om 'in naam van de Koningin' orde op zaken te stellen en rust te creëren. Uit Oirschot vertrokken er 95.

In Nederland ontstonden verenigingen die zich het lot aantrokken van de militairen in Nederlands-Indië. 29 September 1946 werd de Stichting Katholiek Thuisfl'ont in het leven geroepen. Het doel van de nieuwe organisatie was 'in den ruimsten zin des woords de actieve belangstelling van Katholiek Nederland wakker te roepen voor de Nederlandsche militairen en die militairen geestelijk en stoffelijk te steunen'. Al direct na de oprichting ondernam de Stichting actie om in zoveel mogelijk parochies afdelingen op te richten. Iedere afdeling kon zelf activiteiten op touw zetten. Binnen één jaar was met 1264 van de 1461 parochies contact verkregen. Er werden 31 'gewesten' gevormd, bestaande uit de parochies van drie of vier dekenaten. Binnen ieder gewest werden enkele gewestelijke commissarissen gekozen. Samen met de aalmoezenier die in ieder gewest werkzaam was vormden zij een soort adviserend en regelend lichaam tussen het landelijk bureau en de parochiële afdelingen. Met medewerking van de afdelingen leverde het landelijk hoofdbureau allerlei artikelen zoals gezelschapsspelen en boeken voor hospitalen en militaire tehuizen. Op godsdienstig terrein zorgde ze voor missalen, rozenkransen en de uitrusting voor aalmoezeniers.

De Oirschotse afdeling van het Katholiek Thuisfront werd 16 november 1946 opgericht. De organisatie was in handen van een klein comité, waarin een parochiegeestelijke zitting had. Verder maakten er een onderwijzer, een leider van de Katholieke Arbeiders Jeugd, een vertegenwoordiger van de middenstand en een vertegenwoordiger van de jonge boerenstand deel van uit. Uiteraard verleenden nog vele anderen hun medewerking bij allerlei activiteiten. Er werd een blad uitgegeven 'Rond den Orskotsen Torre' dat elke week naar de dorpsgenoten in Nederlands-Indië werd gezonden en waarop ook Oirschottenaren zich konden abonneren. Het blad is gratis voor de militairen. Dat is mogelijk omdat we hier in Oirschot steunabonnementen hebben geplaatst. D.w.z. weldenkende Oirschotse mensen die een offertje voor de soldaten in Indië willen brengen hebben die krant ook genomen, maar betalen zoveel dat we hem gratis kunnen sturen aan onze dorpsgenoten in Indië, (Uit Rond den Orskotsen Ton'e, 1e jrg, nr, 52,)

Het voorblad van de eerste nummers werd getekend door Sjeff Smetsers

Het periodiek werd samengesteld, getypt, gestencild en verzonden door enkele comitéleden die anoniem wensten te blijven. U zult natuurlijk wel benieuwd zijn te vernemen wie al die medewerkers zijn, maar dat is een geheim dat zo streng is als een biechtgeheim. (Uit Rond den Orskotsen Torre, 1e jrg, nr, 52.) Na een jaar werd een tipje van de sluier opgelicht en verscheen er een foto van het voltallige comité in het blad; de medewerkers stonden echter met hun rug naar de camera, zodat nog niemand herkenbaar was. Hieraan werd zelfs een prijsvraag verbonden. Enkele namen van actieve Oirschotse comitéleden zijn: Wim Berk, Toon van Bommel, Maria van Erp, kapelaan H. van Gestel, Phil Kemps, Willem van Kollenburg, Janus van Kronenburg, meester Piet van de Sande, Hélène

Schreurs, meester Arnold Schreurs, Theo Schreurs, Toon Schreurs, Harrie van de Schoot, Anna van der Steen, Jan van de Wal en meester Sjeff van Woerkom.

De inhoud van het Oirschotse periodiek bestond uit een hoofdartikel, geschreven door de aalmoezenier. Dit stukje was steeds zeer stichtelijk opgesteld. Verder werd het blad gevuld met allerlei dorpsnieuwjes: data en namen van geboorten en overlijden, huwelijken, verhuizingen, korte verhalen en allerlei 'kletspraat'. Onder de titel 'Indië aan het woord' nam de redactie regelmatig brieven op van jongens die iets van hun belevenissen vertelden. De naam van de schrijver bleef echter ook geheim en de redactie beoordeelde of de kopij geschikt was voor de krant.

Er werd door het thuisfront bij vele gelegenheden en op allerlei manieren geld ingezameld. Dit gebeurde bijvoorbeeld door middel van collectes bij bruiloften, communiefeestjes, jubilea en partijen, fancyfairs en bijeenkomsten van verenigingen. Men gebruikte de ontvangsten voor het zenden van brieven, lectuur en andere zaken, zodat 'onze jongens zich niet door God en de dorpsgenoten verlaten hoefden te voelen'. Maar het meeste geld werd gebruikt voor het verzenden van pakketten, waarvan er honderden (kerst-, paas- en verjaringspakketten) naar Nederlands-Indië

werden gestuurd. Artikelen die bij de jongens het meest gewild waren, waren op de eerste plaats sigaretten, vervolgens filmrolletjes en snoepgoed. Omdat er in ons land nog een schaarste was aan allerlei artikelen werden er ook inzamelingsacties gehouden van distributiebonnen, vooral bonnen voor tabaksartikelen.

De zusterkes van de Carmel, die heel veel voor onze jongens bidden, kunnen maar heel weinig stoffelijke blijken van medeleven geven. Maar vandaag werd aan het Thuisfront 7 tabaksbonnen geschonken, die te zijner tijd door onze soldaten op de gezondheid van de zusters zullen worden opgerookt, (Uit Rond den Orskotsen Torre, 3e jrg. nr. 14.)

Zoals de naam Katholiek Thuisfront doet vermoeden, waren veel activiteiten kerkelijk getint. Regelmatig werd er een H. Mis opgedragen voor een behouden terugkeer van de jongens. Zaterdag 11 december 1948 vond er in de kapel van de Heilige Eik een eenvoudige, maar treffende plechtigheid plaats. Daar werden de lijsten met de foto's van de Oirschotse jongens in Nederlands-Indië opgehangen. Dit om de bezoekers van de kapel op te wekken tot een vurig gebed voor hen. "Want nu hun foto's in de kapel hangen, wordt iedereen die in de kapel komt, gedwongen voor hun dorpsgenoten in den vreemde een extra hartelijk weesgegroetje te bidden! Eendracht maakt macht, zeker hier!!" (Uit Rond den Orskotsen Torre, 3e jrg. nr.25.) Op Sacramentsdag 16 juni 1949 werd aan de kapel een hoogmis opgedragen "voor de gesneuvelden uit het Dekenaat Oirschot en tevens voor de geestelijke en stoffelijke belangen van de soldaten uit het dekenaat Oirschot, die in Indië hun vaderlandse plicht onder dikwijls zeer moeilijke omstandigheden moeten verrichten. Wij hopen hiermee nog eens duidelijk te maken hoe onze mensen thuis zich op alle denkbare manieren inspannen om onze jongens tot steun te zijn. Jullie zien pakketjes, contactblad en lectuur, maar wat er in stilte voor jullie gebeden wordt dat ontgaat jullie uit de aard der zaak." (Uit Rond den Orskotsen Torre, 3e jrg. nr.49.) Het was een geweldige gebeurtenis, waarbij duizenden mensen toestroomden.

Het thuisfront is in die tijd een grote steun geweest voor het front overzee. Niet alleen het bestuur was actief, maar vrijwel de hele dorpsgemeenschap. In het algemeen waardeerden de jongens deze betrokkenheid zeer. Dat blijkt wel uit de oprichting van de club Satomé: Sabang tot Merauke. Deze club bestond uit temggekeerde Indiëgangers die op diverse manieren het thuisfront steunden.

Ans Verhouden-Vermeulen

Een eeuw Drukkerij de Croon van Heerbeek

Ze zijn niet dik gezaaid. Wij hebben er maar één in Oirschot, ook altijd maar één gehad: een drukkerij. Eentje die honderd jaar oud wordt. Een die zelfs al die honderd jaar in dezelfde familie gebleven is, verdeeld over drie generaties. Een honderd jaar oude Oirschotse familiedrukkerij dus. Dit is natuurlijk voor een heemkundekring de moeite waard om daar extra aandacht aan te schenken. Vooral nu vanuit heemkundige en historische verenigingen regelmatig de oproep wordt gedaan om de geschiedenis van een bedrijf en bedrijfsarchieven niet verloren te laten gaan. Maar ook omdat het gewoon leuk is 'vur d'Orskotse miensen'. Temg dus naar 1904

Het was de tijd van burgemeester Breton van Lith en van deken Franken. De tijd dat de Oirschotse middenstand zijn bedrijf langzaam begon te motoriseren, nog niet door middel van elektriciteit, maar met petroleummotoren. Zo had bijv. bakker P. Smits in 1901 al een vergunning aangevraagd tot het in werking stellen van een petroleummotor voor zijn bakkerij. Hij kreeg de vergunning, maar als hij te veel petroleumlucht zou verspreiden, moest hij zijn schoorsteen verhogen. In 1903 kreeg Piet van Leuven, stoelenfabrikant, toestemming om een petroleummotor van drie paardenkrachten in werking te stellen. Ook Cornelis Teurlinx bleef niet achter en diende datzelfde jaar een verzoek in om zijn bedrijf te mogen motoriseren.

Het was de tijd dat er een nieuwe kiosk voor de harmonie stond te pronken op 'de mèrt'. En aan diezelfde 'mèrt' steunde en kraakte onze eeuwenoude 'torren' zo niet in al zijn voegen, dan toch in verscheidene. Als waarschuwing liet hij zelfs zo nu en dan wat steen en cement naar beneden vallen. En terwijl het een komen en gaan was van specialisten die de toren beklommen om hem te inspecteren, en die rapporten schreven, men zelfs in Den Haag onze torenkende, de gemeenteraad driftig vergaderde over het hoe, het waarom en het wat nu, en verscheidene Oirschotse inwoners de toren beschouwden, druk speculeerden en hun 'deskundige' mening gaven, had de jonge Hein de Croon (17-5-1874/17-10-1953) andere zaken aan zijn hoofd. Hij ging namelijk trouwen in dat jaar 1904. Hij ging trouwen met Maria Theresia van Heerbeek, (18-7-1868/ 19-5-1937, bekend onder haar tweede voornaam) dochter van 'molder' van Heerbeek achter uit de Koestraat, de voorganger van 'molder' Peeters. Hein de Croon zelf, volgens het bevolkingsregister schoenmaker, (maar klaarblijkelijk niet erg fanatiek) was de zoon van Henricus Dominicus de Croon, (8-3-1841/ 17-8-1912) laarzenmaker van beroep, en van Anna Neggers. Zijn grootvader, eveneens een Hen(d)ricus, zat ook 'in het leer'. Hij was de meerbekende Hendrik de Croon, leerlooier, en tevens burgemeester van Oirschot. De eerste katholieke burgemeester van Oirschot na de reformatie. Zijn geschilderd portret en ook dat van zijn vrouw is jarenlang te bewonderen geweest in de commissiekamer op het gemeentehuis.

Terug naar de jonge Hein de Croon uit de Rijksluisstraat, die op een keerpunt in zijn leven stond. Immers op 7 november 1904 trouwde hij met (Maria) Theresia van Heerbeek en ging hij wonen in een nieuw huis op de hoek Rijksluisstraat/ tegenwoordige dokter van Wamelstraat, waar nu G. van der Schoot woont. Bovendien veranderde hij van stiel. Samen met zijn vrouw begon hij een nieuwe zaak, een drukkerij annex boek- en kantoorboekhandel onder de naam: H. de Croon van Heerbeek. Natuurlijk heb je niet van de een op de andere dag een drukkerij waarmee je de kost kunt verdienen. Daarom is het waarschijnlijk dat in het begin de boek- en kantoorboekhandel belangrijker was. Sterker nog; zelfs van het verkopen van boeken alleen kon een Oirschottenaar - zeker in die tijd - niet leven. Vandaar dat het winkelassortement, getuige een advertentie uit 1909, zeer ruim was. Zelfs voor 'tasschen', 'tijdgeest-polissen'(?), pijpen of een 'goei sigaar' kon men bij H. de Croon van Heerbeek terecht. Een soort Dorpswinkel van Sinkei dus. Niks ongewoons in die tijd. Ook bij de finna H. Kuypers, om maar een andere bekende zaak te noemen, kon men toentertijd terecht voor allerhande artikelen zoals tabakswaren, galanterieën, feestartikelen, vleeswaren, zoetwaren, maggi-artikelen enz..

De Drukkerij

In het begin was de drukkerij zeer bescheiden van opzet. Het hele machinepark bestond uit een kleine handpers. Om de eerste beginselen van het drukken onder de knie te krijgen was Hein de Croon bij een drukker in Den Bosch in de leer geweest. Zijn eerste opdrachten bestonden uit werkjes .als folders, rekeningen, programmaboekjes, kaartjes enz. Door zelfstudie, hard werken en doorzetten wist hij zich verder te bekwamen en zo langzamerhand zijn zaak op te bouwen. Zelfs zo, dat hij in 1912 aan uitbreiding toe was en de voornalige 'Jodenkerk' in gebruik nam als drukkerij. Tijdens de eerste wereldoorlog van '14-'18 (ouderen spreken van de mobilisatie) kwam hij in contact met een ervaren drukker uit Franeker, die in Oirschot gemobiliseerd was. Deze man heeft hem een flink eind verder op weg geholpen met goede raad en daden. Op advies van diezelfde man kocht hij een nieuwere, moderne pers. En dat is de pers die nu nog in de hal van de tegenwoordige drukkerij op den Heuvel staat.

Rond 1920 woonde vooraan in de Koestraat in het pand, genaamd d'n Osgenkop, bakker Piet Smits die getrouwd was met Barbara Ansems uit Goirle, bij Oirschottenaren toen bekend als Bèij Smits. Na de vroege dood van de bakker ging Bèij enkele jaren later met haar kinderen terug naar Goirle. Zodoende kwam het pand vrij.

H. de Croon-van Heerbeek,

RIJKESLUISSTRAAT, OIRSCHOT.
BOEK- EN PAPIERHANDEL.

Handel in *Fijne Sigaren*. — School-, Schrijf- en Teeken-behoeften, (beste adres voor Doelpapieren à f 4,75 per 100 stuks. — Levering van allerlei drukwerk. — Vraagt de alleen hier verkrijgbaar nieuwste en fijnste soort

Gekleurde Ansichten van Oirschot.

Verders Fantasia-kaarten, Pijpen, Portemonnaie's, Sigarenkokers, Reistasschen, Damestaschjes, Kerk- en Devotieboeken, alles aan concurrerende prijzen.

Agent voor de N. V. de *Tijdgeest* Rotterdam. Vraagt de 3 pCt. *Tijdgeest*loten $\frac{1}{10}$ lot f 3,00, $\frac{1}{20}$ lot f 1,50, 3 pCt. *Tijdgeest*-Polissen f 10,00.

In 1921 werd het gekocht door drukker de Croon die er de oven uitbrak, zijn drukkerij er vestigde en er zelf ook met zijn gezin ging wonen. Het was in die tijd dat elektriciteit veld begon te winnen. Ook in Oirschot kon op bescheiden schaal gebruik gemaakt worden van die energie, verzorgd en geleverd door de N.V de Oirschotse Stoelenfabriek, gevestigd op het pand aan de markt waar nu Blokker zit. Het is zeer waarschijnlijk dat onze drukker, als buurman, daar ook van geprofiteerd heeft. Het is in ieder geval zeker dat het bedrijf rechtstreeks overgeschakeld is van handwerk naar door elektriciteit aangedreven machines. En de nieuwe snelpers die in 1928 aangeschaft werd was dan ook een elektrische, waardoor de drukcapaciteit weer uitgebreid kon worden. Uit advertenties van die tijd kun je opmaken dat de firma zich ondertussen ook had toegelegd op het inbinden van

boeken. Wel niet het grote werk, het inbinden van romans en dergelijke, maar hierbij moet je meer denken aan het inbinden van jaargangen van tijdschriften. De zaken gingen waarschijnlijk goed, want in 1936 ging men over tot de aanschaf van een Duitse automatische degelpers, waardoor grotere oplagen rendabeler konden worden verwerkt. Maar nog steeds was het een familiebedrijf. Sterker nog, met recht kon men nu echt spreken van een familiebedrijf, omdat ondertussen de zonen Harrie, geb.28-1-1906 en Willem, geb. 16-8-1908, al (bijna letterlijk) in de voetsporen van hun vader traden. Immers zij leerden al doende het drukkersvak van vader de Croon in hun eigen drukkerij. Dit ondanks, dat Willem voor onderwijzer gestudeerd had. Of dat te danken is aan het bloed dat kruipt waar het niet gaan kan of aan het feit dat onderwijzers in die tijd moeilijk aan een betrekking konden komen, is niet duidelijk.

En toen kwam de oorlog en daarmee stilte in het bedrijf. Op een bepaald ogenblik eiste de bezetter zelfs 1/3 deel van alle aanwezige drukletters. Om die Duitse eis enigszins te ontduiken kocht men oud lood dat gesmolten en opgestuurd werd. De bezetter kreeg het bedrog echter in de gaten en prompt viel er een dreigbrief van Rauter bij de drukker in de bus. Het dreigement werd echter niet uitgevoerd omdat juist in die tijd de invasie in Normandië plaatsvond.

Tijdens het bevrijdingsoffensief in Brabant en de daaruit volgende evacuatie van Oirschot had het bedrijf flink te lijden. Bij terugkomst vond men veel verwoest, beschadigd of gestolen, maar er werd meteen flink aangepakt om de zaak te herstellen, zodat na enkele weken al weer met de enige overgebleven pers gedrukt kon worden.

Het bedrijf kwam dus weer snel op gang, vooral ook door de aanschaf - in 1946 - van een offsetpersje en een Duitse snelpers in 1947. Het was eind jaren veertig toen er door de gezamenlijke Oirschotse 'RK. Standsorganisaties' het eerste nummer van het weekblad *Streekbelangen* (zonder lidwoord, waar ik pas enige jaren geleden achter kwam) uitgegeven werd en bij 'Fa. H. de Croon-v-Heerbeek van de drukpers rolde. In dit weekblad, dat volgens de huidige drukker Jos, in de loop der tijden een bijzonder plaatsje bij de drukkerij de Croon veroverde, vooral bij de tweede generatie drukkers, konden de Oirschotse mensen ongeveer 46 jaar lang het wel en wee (van de wieg tot het graf) van de Oirschotse gemeenschap vernemen en konden organisaties, verenigingen, de kerk en het gemeentebestuur hun plannen, hun prestaties en hun besluiten vermelden.

Familie de Croon voor de zaak annex woonhuis

Boekhandel en Drukkerij de Croon in het midden van de Koestraat

In 1951 werd de zaak gesplitst. Terwijl de boekhandel op naam kwam te staan van de twee dochters Jo en Anna namen de zonen de drukkerij over. Het 50-jarig bestaan van het bedrijf in 1954 werd bescheiden in familiekring gevierd, omdat in oktober van het jaar daarvoor de stichter overleden was. In de volgende jaren kwamen er steeds nieuwe uitbreidingen. Dit had tot gevolg dat de bedrijfsruimte te klein werd. Ook het woongedeelte was slecht en te klein voor de familie, die ondertussen uitgebreid was met enkele partners en een derde generatie. Daarom werd besloten tot nieuwbouw. Het oog viel op een locatie verder de Koestraat in, pal tegenover de hoofdpoot van de toenmalige kweekschool. Het werd één bouwblok bestaande uit twee woonhuizen, een winkel en een drukkerij met bovenwoning. Op 17 maart 1962 werden de winkel en de drukkerij met het nodige vlagvertoon officieel geopend.

De bedrijfsnaam

Het diamanten bestaansfeest van beide firma's in 1964 werd wel uitbundig gevierd. Ondertussen kondigde de derde generatie voor het drukkersvak zich aan in de persoon van Jos, zoon van WiHem de Croon en Comelia van Breemen. In 1971 begonnen als werknemer, werd hij vennoot en sinds 1980 is hij zelfstandig eigenaar van de familiedrukkerij. De boekenwinkel werd overgenomen door een zoon van Harrie de Croon en Comelia van Roosmalen. In 1981 verhuisde Jos de Croon met zijn bedrijf naar Den Heuvel. Sinds die tijd heeft het bedrijf dus een ander familielid als eigenaar, een ander, groter pand ter beschikking en een totaal ander, modern proces van drukken. Bovendien heeft men een ander en groter assortiment aan drukwerk (van familiedrukwerk tot boeken en alles wat daar tussen zit) en meer personeel, maar nog steeds is het een Oirschots familiebedrijf onder de oude, vertrouwde naam: Drukkerij de Croon van Heerbeek. En die naam is niet alleen aangehouden om zijn bekendheid, maar ook als eerbetoon aan de stichters: Henricus Franciscus de Croon en Maria Theresia van Heerbeek.

Clari van Esch-van Hout

Info: Fam. de Croon

Reg. Hist. Centrum Eindhoven En verscheidene Oirschottenaren.